2. Виханский О.С., Наумов А.И. Менеджмент: Учебник. – 3-е изд. – М.: Гардарики, 2008. – 528 с.
3. Магура М., Курбатова М. Природа трудовой мотивации // Управление персоналом. - № 13-14. – 2007
4. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. Управління трудовими ресурсами: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2007. – 224 с.
5. Кириченко И.А. Теоретическое обоснование мотивационной основы организационного поведения // Гуманізація соціального управління: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції 29 квітня 2008 р. – Х.: ФОП Александрова К.М., 2008. – с. 65-69
6. www.mlsp.gov.ua – офіційний Інтернет-портал Міністерства праці та соціальної політики України
7. www.ukrstat.gov.ua – офіційний Інтернет-портал Державного комітету статистики України
8. www.economic.lviv.ua – енциклопедія економіки

***

УДК: 330.142.26

Нестеренко С.С., аспірантка
ВМУРоЛ «Україна»

ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті запропоновано економічні підходи до управління оборотним капіталом підприємств України. Виділено декілька методик управління оборотним капіталом підприємств в сучасних умовах господарювання.

В статьи предложены экономические подходы к управлению оборотным капиталом предприятий Украины. Выбраны несколько методов управления оборотним капиталом предприятий в современных условиях управления.

The article prompted economic approaches to working capital management enterprises of Ukraine. Selected several methods of working capital management of enterprises in modern conditions of management.

Постановка проблеми. За сучасних кризових умов функціонування економіки України особливо актуальним є забезпечення ефективного господарювання підприємств, в тому числі за рахунок прискорення оборотності їх капіталу та оптимізації структури джерел його формування. Це зумовлює об’єктивну необхідність створення відповідних організаційно-економічних передумов для ефективного управління оборотним капіталом, що дозволить раціонально використовувати матеріальні і фінансові ресурси, спрямовувати їх певну частину на вдосконалення та розвиток виробництва.

Проблемні питання ефективного управління оборотним капіталом розглядаються окремими зарубіжними і вітчизняними вченими-економістами. Разом з тим залишаються ще недостатньо дослідженими

науково-методичні засади формування та розвитку системи управління оборотним капіталом підприємств. Найважливішими теоретичними та прикладними аспектами, що потребують подальшої розробки, є виявлення змін і резервів, що склалися у структурі оборотного капіталу та операційного циклу, методики оцінювання їхнього впливу на відтворювальні процеси підприємств, розробка заходів щодо формування та вдосконалення системи управління оборотним капіталом і визначення її ефективності. Розв'язання окресленого кола проблемних питань пов'язане з необхідністю побудови цілісної системи управління оборотним капіталом, яка дозволить на основі систематизованої інформації приймати адекватні сучасним умовам рішення з підвищення ефективності діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Механізм управління оборотним капіталом у своїх працях виділили як вітчизняні фахівці (І. Бланк, О. Стоянова , В. Ковальов, А. Золотарьов, І. Волик та Є. Кузькін., А. Шегдой, В. Шеремет), так і зарубіжні (Л. Івін та О. Іванілов , Е. Хелферт) науковці.[1,2,3,4,5, 6]

Мета дослідження. Виділити основні економічні підходи до управління оборотним капіталом.

Виклад основного матеріалу. Перехід економіки України до якісно нової моделі господарювання, яка передбачає реформування всієї облікової системи і системи управління господарським механізмом підприємства у відповідності до міжнародних стандартів обліку, зумовлює необхідність нового підходу до поглибленого дослідження питань аналізу оборотного. капіталу та вивчення тихий функцій, які він виконує у господарській діяльності підприємств.

Для "вітчизняної економіки термін оборотний капітал є відносно новим; "більш звичним і використовуваним є термін оборотні кошти", який фігурує у законодавчих і нормативних актах та у господарській практиці. Проте з виходом українських підприємств у міжнародний економічний простір та для порозуміння різних суб'єктів господарської діяльності у межах країни та за її кордоном необхідні єдина термінологія та методика аналізу управління оборотним капіталом.

Для оцінки ефективності використання оборотного капіталу (оборотних коштів) в економічній літературі та в практичній господарчій діяльності переважно використовували показник "оборотність оборотних коштів". Критерієм ефективності було прискорення оборотності оборотних коштів. Гострі дискусії серед науковців того часу викликало питання обчислення оборотності. У радянські часи існувало декілька методик:

1) визначення оборотності як відношення фактичної собівартості до суми оборотних коштів;

2) визначення оборотності як відношення виробленої продукції в оптових цінах до суми оборотних коштів.

Найбільшого поширення в сучасній літературі та практиці набув метод розрахунку оборотності як відношення виробленої продукції в оптових цінах промисловості до суми оборотних коштів. Цей вибір обумовлювався авторами по-різному. На думку К. Федосєєва, "якщо розраховувати оборотність оборотних коштів на основі собівартості, то підприємства будуть зацікавлені у збільшенні собівартості". С. Барнгольц та А. Сухарєв аргументували той же висновок тим, що "частина прибутку постійно знову залучається до обігу оборотних коштів". На противагу цим аргументам, відмічав, що "повернення авансових коштів та розширення оборотних коштів за рахунок накопичень – то є різні процеси, які не дають права включати прибуток до оборотних коштів, тим більше, що лише частка прибутку використовується для розширення оборотних коштів.

Роблячи висновок з даного дослідження, О. Волков визначає, що головною метою управління обіговим капіталом "максимізацію прибутку на вкладений капітал при забезпеченні стабільної та достатньої платоспроможності підприємства". У той же час він підкреслює, що "завдання максимізації прибутку на вкладений капітал (рентабельність) і забезпечення високої платоспроможності протистоять у певній мірі одна одній, бо для збільшення рентабельності необхідно вкладати кошти в активи, які є менш ліквідні за гроші, а для забезпечення стабільної платоспроможності підприємство повинно мати на рахунку певну суму грошових коштів, вивільнену з обігу для поточних платежів". Тому як методи управління він пропонує:

1) забезпечити оптимальне співвідношення між платоспроможністю та рентабельністю шляхом підтримки відповідних розмірів і структури обігових активів;

2) підтримувати оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу, оскільки від цього залежить фінансовий стан підприємства;

3) зменшити перетік обігового капіталу в дебіторську заборгованість, тобто в кошти підприємства, які знаходяться в обігу інших підприємств;

4) зменшити закупівлю великих партій сировини, матеріалів і комплектуючих.

Таку мету управління оборотним капіталом підтримує і вітчизняний економіст В. Шеремет. Він вважає, що "управління оборотними коштами підприємства повинне забезпечити компроміс між ризиком втрати ліквідності й ефективністю виробничо-господарської діяльності, що характеризується показниками рентабельності"[6].

Виходячи з цього, можливі два варіанти компромісу в управлінні:

1) ризикований, при якому діяльність характеризується великим обсягом залученого капіталу, невеликими значеннями ліквідності, але існує можливість одержання великого обсягу прибутку;

2) обережний, при якому ліквідність висока, обсяг залученого позикового капіталу невеликий і низький прибуток від даного виду діяльності.

Зарубіжні вчені Л. Івін та О. Іванілов головною метою управління оборотним капіталом вважають підтримку мінімально припустимого його розміру, що є достатнім для забезпечення оптимального рівня рентабельності довгострокових інвестицій та досягнення довгострокових цілей проекту. Сам же процес управління оборотним капіталом, на їх думку, полягає "в прийнятті оптимальних рішень із приводу використання оборотних коштів і короткострокових боргових зобов'язань" .

Е. Хелферт відомий зарубіжний економіст бачить головне завдання управління оборотним капіталом у "розпізнанні ознак знецінення або накопичення надлишків товарно-матеріальних запасів, або дебіторської заборгованості" . Визначення саме цих елементів оборотного капіталу є зараз нагальним для підприємств України, оскільки, за даними статистики обсяг дебіторської заборгованості на більшості підприємств сягає критичної межі, що породжує систему неплатоспроможності підприємств за ланцюгом їх фінансово-виробничих зв’язків [4].

На думку вітчизняного економіста І. Бланка, політика управління оборотними активами "являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації і оптимізації структури джерел їх фінансування" [1].

О. Стоянова та В. Ковальов головну проблему управління оборотним капіталом також визнають у шляхах його фінансування. Вони розглядають чотири моделі фінансування оборотного капіталу: ідеальну, агресивну, консервативну, компромісну. В основу цих моделей покладено розподіл оборотних активів підприємства на дві частини: системну та варіативну. Системна – це той мінімальний обсяг коштів, який необхідний для підтримки безперервної діяльності. Всі інші кошти, які можна використати для додаткового отримання прибутку, складають варіативну частину. Вибір тієї чи іншої моделі стратегії фінансування залежить від ставлення керівництва до вибору джерел покриття варіативної частини, тобто до вибору відносної величини чистого оборотного капіталу.

Інший підхід до управління оборотним капіталом пропонують А. Золотарьов, І. Волик та Є. Кузькін. На їх думку невиправданим є об'єднання управління всім оборотним капіталом у єдиний комплекс. Це пояснюється тим, що окремі елементи оборотного капіталу підприємства функціонують у різних сферах: виробництва, обігу та у сферах виробництва й обігу, не пов'язаних з основним напрямом виробничої діяльності підприємства [3].

З цим можна погодитися, оскільки питання управління оборотним капіталом у сфері виробництва істотно відрізняється від управління у сфері обігу. У період перебування капіталу у сфері виробництва підприємство

може реально управляти капіталом, оскільки він фактично знаходиться в розпорядженні підприємства. Проблема управління оборотним капіталом у сфері обігу недостатньо досліджена . У період перебування капіталу у сфері обігу підприємство може лише побічно впливати на цей капітал, оскільки він є лише нарахованою величиною (наприклад, дебіторська заборгованість). Насправді такий капітал перебуває у підприємства - партнера (наприклад, споживача продукції). Як засіб управління капіталом у сфері обігу можуть використовуватися:

1) оцінка реальної вартості дебіторської заборгованості;
2) контроль за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості;
3) розрахунки коефіцієнтів інкасації та зменшення дебіторської заборгованості на суму безнадійних боргів;
4) маніпулювання строками товарних кредитів і надання знижок за негайну проплату товару;
5) ранжування дебіторів за допомогою АВС-аналізу;
6) оцінка можливості факторингу, тобто продажу дебіторської заборгованості .

Таким чином, критерієм управління оборотним капіталом повинно бути забезпечення запланованого рівня фінансових показників роботи підприємства, які формуються внаслідок відтворення оборотного капіталу, тобто руху елементів капіталу за етапами відтворювального циклу. Цей рух супроводжується природною структурно-динамічною зміною оборотного капіталу. Тому при дослідженні та оцінюванні управління оборотним капіталом необхідно виходити не тільки з його статики, але й динаміки, що в сукупності у процесі руху капіталу забезпечують формування прибутку, тобто результативність виробничо-господарської діяльності (рис. 1) [2].

За своєю суттю поняття "рух оборотного капіталу" подібне до поняття "економічний потоковий процес", де під останнім розуміється закономірна, послідовна, безперервна якісна зміна (у розташованих один за одним моментах розвитку) сукупності економічних ресурсів, що рухаються у визначеному часовому інтервалі й використовуються для виробництва товарів і послуг . Методичні розробки з управління ним вже існують. На відміну від економічного потокового процесу, рух оборотного капіталу стосується не лише сфери виробництва, але й обігу – фінансування економічних ресурсів за рахунок власних і позикових коштів. Тобто рух оборотного капіталу – це закономірна, послідовна, безперервна якісна зміна елементів оборотного капіталу в різних формах їх прояву, що рухаються у визначеному часовому інтервалі в межах відтворювального циклу [2].

Рис.1. Схема формування фінансових результатів роботи підприємства

Висновки. В економічній літературі відсутнє визначення терміна "управління рухом оборотного капіталу". Ґрунтуючись на визначенні категорії "управління", запропонованого українськими вченими під управлінням рухом оборотного капіталу слід розуміти вплив на зміну форм перебування елементів оборотного капіталу для забезпечення безперервності та ефективності його відтворювального процесу. Таке управління покликане підтримувати внутрішні потокові процеси в циклі оборотного капіталу з орієнтацією на показники динамічної рівноваги, що характеризують цей рух з позиції взаємодії зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства .

Водночас важливо підкреслити, що управління рухом оборотного капіталу необхідно розглядати в поєднанні матеріальних і фінансових потоків, оскільки практично кожний елемент оборотного (крім грошових коштів та дебіторської заборгованості) капіталу одночасно може бути представлений в економічній та фінансовій формі. Цим воно відрізняється від логістичної діяльності, яка досліджує, насамперед, рух матеріальних потоків, а фінансові потоки визначає лише як супутні .

Використані джерела інформації:

1. Бланк І.О., Стоянова Є.С., Бикова Є.В. Управління оборотним капіталом. Учбово-практичний посібник. – М.: «Перспектива». - 1998.

2. Горовий Д.А. Використання векторної оптимізації в управлінні рухом оборотного капіталу // Вісн. Нац. техн. ун-ту "Харківський політехнічний інститут". Зб. наук. праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – 2004. – №8. – С. 91-99.
3. Золотарьов А. Раціональне використання оборотних засобів у промисловості// Економіка України. - 2007. - № 7.- с. 29.
4. Хелферт Э. Техника финансового анализа: Пер. с англ. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 663 с.
5. Шило А.П. Управління оборотним капіталом підприємства // Фінанси України. – 2009.– №11.– С. 152-155.
6. Шеремет А. Д., Саймулин Р. С. Финансы предприятий. – М., ИНФРА – МД, 1997. – 343 с.

***

УДК 336.2

Процько О.В., аспірант,
ДУ „Інститут економіки
та прогнозування НАН України”,
м.Київ

НЕТРАДИЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ.

У статті розглянуті основні нетрадиційні інструменти грошово-кредитної політики, що використовуються центральними банками розвинутих країн світу в системі антикризових заходів 2007-2010рр. Особливу увагу приділено визначенню цілям та ризикам від їх застосування в залежності від побудови фінансової системи держави.

В статье рассмотрены основные нетрадиционные инструменты денежно-кредитной политики, которые используются банками развитых стран мира в системе антикризисных мер 2007-2010гг. Особенное внимание уделено определению целей и рисков от их использования в зависимости от построения финансовой системы государства.

The article deals with the key unconventional monetary policy tools which used by the central banks of developed countries in the anti-crisis policy in 2007-2010. Special attention is paid to the determination of their purposes and risks for different financial systems.

Постановка проблеми. Одним з основних елементів державного регулювання економіки є грошово-кредитна політика. Через сферу грошового обігу і кредиту держава здійснює значний вплив на економічне зростання, темпи інфляції, валютний курс, рівень безробіття, платіжний баланс, тощо. Саме через те, що основною метою монетарної політики є забезпечення макроекономічної стабільності, регулятори у всіх країнах світу надзвичайно консервативно підходять до її формування, використовуючи відлагоджені стандартні схеми впливу на попит та пропозицію грошей в національній економіці, такі як зміна облікової